

ISSN 2411-4413

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ МЕНЕДЖМЕНТ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАУКИ І ПРАКТИКИ

9' 2019 (49)

"ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. МЕНЕДЖМЕНТ: актуальні питання науки і практики"

Всеукраїнський науково-виробничий журнал

ЕФМ

9' 2019 (49)

Заснований у 1997 році під назвою "Вісник Вінницького державного сільськогосподарського інституту". У 2010 – 2014 роках виходив під назвою "Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету".

З 2015 року "Економіка. Фінанси. Менеджмент:
актуальні питання науки і практики".

*Свідоцтво про державну реєстрацію
засобів масової інформації №21154-10954ПР від 31.12.2014 р.*

Засновник

Вінницький національний аграрний університет

Редакційна колегія:

Головний редактор

*доктор економічних наук, професор, академік НААН України **Калетнік Г.М.***

Заступник головного редактора

*доктор економічних наук, професор **Прямухіна Н.В.***

Члени редакційної колегії:

*Doctor of Economics, Professor **Jekabsons Sandra;***

*Doctor of Administrative Sciences, Associate Professor **Sproge Ilze;***

*доктор економічних наук, доцент **Вдовенко Л.О.;***

*кандидат економічних наук, доцент **Гончарук І.В.;***

*кандидат економічних наук, доцент **Ємчик Т.В.;***

*доктор економічних наук, доцент **Луцяк В.В.;***

*кандидат економічних наук, доцент **Пришляк Н.В.;***

*кандидат економічних наук, доцент **Салькова І.Ю.;***

*доктор економічних наук, професор **Свиноус І.В.;***

*доктор економічних наук, професор **Шпикуляк О.Г.***

*Адреса редакції: **21008, Вінниця, вул. Сонячна, 3, тел. 52 - 07 - 37**
Сайт журналу: <http://efm.vsau.org/>, електронна адреса: efm@vsau.vin.ua*

*Відповідальний секретар редакції – кандидат сільськогосподарських наук,
доцент **Янчук В.І.,**
літературний редактор-коректор і переклад іноземною мовою – **Горобець А.В.,**
технічний секретар редакції журналу –
кандидат технічних наук, доцент **Зелінська О.В.***

"ECONOMY. FINANCES. MANAGEMENT: Topical issues of science and practical activity"

Ukrainian Scientific and Production Journal

EFM

9' 2019 (49)

Founded in 1997 under the name "Herald of Vinnytsia State Agricultural Institute".

**In 2010 - 2014 it was published under the name of "Collected Works
of Vinnytsia National Agrarian University".**

**Since 2015 – "Economy. Finances. Management: topical issues of science
and practical activity".**

Certificate of registration of mass media №21154-10954 PR of 31.12.2014

Founder:

Vinnytsia National Agrarian University

Editorial Board:

Chief editor

*Doctor of Economic Sciences, professor, academician of NAAS of Ukraine **Kaletnik H.***

Deputy Chief Editor:

*Doctor of Economic Sciences, Professor **Priamukhina N.***

Members of the Editorial Board:

*Doctor of Economics, Professor **Jekabsone Sandra;***

*Doctor of Administrative Sciences, Associate Professor **Sproge Ilze;***

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor **Vdovenko L.;***

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor **Honcharuk I.;***

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor **Yemchyk T.;***

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor **Lutsiak V.;***

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor **Pryshliak N.;***

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor **Salkova I.;***

*Doctor of Economic Sciences, Professor **Svynous I.;***

*Doctor of Economic Sciences, Professor **Shpykuliak O.***

*Address of the Editorial Office: **3 Soniachna St., Vinnytsia, 21008, tel. 52-07-37***

*Web site of the Journal: **<http://efm.vsau.org/>, e-mail: **efm@vsau.vin.ua*****

Executive secretary of the Editorial Board – Candidate of Agricultural Sciences,

*Associate Professor **Yanchuk V.,***

*language corrector and translator – **Horobets A.,***

*technical secretary – Candidate of Engineering Sciences, Associate Professor **Zelinska O.***

ЗМІСТ

ЕКОНОМІКА ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
LOGOSHA R., KOLESNIK T. FORMATION, FUNCTIONING AND DEVELOPMENT FEATURES OF AGRICULTURAL MARKETS IN UKRAINE	7-18
СОКОЛЮК С.Ю., ФІЩУК Н.Ю. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ	
	19-24
САМБОРСЬКА О.Ю. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПЛООВОЧІВНИЦТВА У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ	
	25-31
ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ І ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	
БЕРЕЗЮК С.В., ЗУБАР І.В. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗАСТОСУВАННЯ ДОБРИВ В РОСЛИННИЦТВІ	32-42
ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ І СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ	
ПРОНЬКО Л.М., СЕМЕНЕНКО В.В. ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ОТГ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	43-49
МЕНЕДЖМЕНТ ТА МАРКЕТИНГ	
ЛУЦЯК В.В., МАЗУР К.В., МОСТЕНСЬКА Т.Г. ДОСЛІДЖЕННЯ МАРКЕТИНГУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	50-60
КРАСНЯК О.П., АМОНС С.Е. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВ БУРЯКОЦУКРОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ	60-69
СОЦІАЛЬНА СФЕРА. РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ	
RUEDA O. STATE REGULATION OF RURAL GREEN TOURISM	70-77
СВІТОВА ЕКОНОМІКА ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ	
КИШ Л.М. ТОВАРНА СТРУКТУРА ЕКСПОРТУ ТА ІМПОРТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТА ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ	78-87
ФІНАНСОВО-КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ І ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА	
ФУРМАН І.В., МАКСИМЕНКО Н.В., ГМИРЯ В.П. ІНСТРУМЕНТИ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ ФІНАНСУВАННЯ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ	88-99
ДИСКУСІЇ	
СЛОТЮК П.В. ФАКТОРИ НЕРІВНОСТІ І СУСПІЛЬНА РЕАКЦІЯ НА ДИФЕРЕНЦІАЦІЮ СТАТУСІВ В КОНТЕКСТІ ЗМІНИ ЕЛЕКТОРАЛЬНИХ УПОДОБАНЬ	100-109
ЯРОВИЙ А.М. СВІТОГЛЯДНО-ОСВІТНІ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМУ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ФІЛОСОФІЯ»	109-114
ПІКОВСЬКА Т.В. ПРОФСПІЛКОВИЙ РУХ У ПЕРШІЙ ЧЕХОСЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ В ПЕРІОД З 1918 ПО 1924 РР.	115-121
ДУМКА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО	
ГОНТАРУК Я.В. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ АПК В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ В СВІТОВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР	122-131
НОВИНИ ЗАКОНОДАВСТВА	
ТОМЛЯК Т.С. СТАНДАРТИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА	132-142
ГАВІНСЬКА О.А. ОРЕНДА ЗЕМЕЛЬНОГО ПАЮ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ	143-150
МАНЬГОРА Т.В. ОРГАНИ СПЕЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ НАГЛЯД ТА КОНТРОЛЬ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	150-160
ОВЕРКОВСЬКА Т.К. ЮРИДИЧНА ПРИРОДА ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ	160-169
ПРАВДЮК А.Л. КОНСТИТУЦІЙНО- ПРАВОВІ ЗАСАДИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	169-178

Журнал внесено в оновлений перелік наукових фахових видань України з економічних наук під назвою **"ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. МЕНЕДЖМЕНТ: актуальні питання науки і практики"** (підстава: Наказ Міністерства освіти і науки України 21.12.2015 №1328).

Включений до міжнародних наукометричних баз і каталогів наукових праць:
Національної бібліотеки ім. В.І. Вернадського, Україна, сайт: <http://nbuv.gov.ua>
Google Академія, сайт: <http://scholar.google.com.ua>

Матеріали друкуються українською, англійською і російською мовами.

Номер схвалено і рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Вінницького національного аграрного університету, протокол № 5 від 29 листопада 2019 р.

Усі права застережені. Тексти статей, таблиці, графічний матеріал, формули захищені законом про авторські права. Передрук і переклад статей дозволяється за згодою авторів.

Відповідальність за зміст публікацій і достовірність наведених в них даних та іншої інформації, несуть автори статей. Висловлені у надрукованих статтях думки можуть не збігатися з точкою зору редакційної колегії і не покладають на неї ніяких зобов'язань.

Підписано до друку 28 січня 2020 року

Формат 60x84/8. Папір офсетний.

Друк офсетний. Ум. друк. арк. 15,0

Тираж 100.

Зам № 21

Віддруковано у

Вінницькому національному аграрному університеті

м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, 21008.

Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 5009 від 10.11.2015

CONTENTS

ECONOMY AND EFFICIENCY OF PRODUCTION AND BUSINESS ACTIVITIES

LOGOSHA R., KOLESNIK T. FORMATION, FUNCTIONING AND DEVELOPMENT FEATURES OF AGRICULTURAL MARKETS IN UKRAINE 7-18

SOKOLYUK S., FISCHUK N. FINANCIAL AND ECONOMIC STATE OF ENTERPRISES OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF ECONOMY IN CHERKASY REGION 19-24

SAMBORSKA O. STATE AND FEATURES OF FRUIT GROWING DEVELOPMENT IN VINNYTSIA REGION 25-31

ECONOMICS OF MANAGEMENT AND PROTECTION OF THE ENVIRONMENT

BEREZIUK S., ZUBAR I. MODERN ASPECTS OF FERTILIZER USING IN CROP PRODUCTION AND RESEARCH OF THEIR IRRATIONAL USE CONSEQUENCES 32-42

ISSUES OF ECONOMIC AND SOCIAL POLICY

PRONKO L. SEMENENKO V. ORDER OF FORMATION AND USE OF LOCAL BUDGETS OF UTC IN VINNYTSIA REGION 43-49

MANAGEMENT AND MARKETING

LUTSIAK V., MAZUR K., MOSTENSKA T. MARKETING OF A HIGHER EDUCATION INSTITUTION ANALYSIS 50-60

KRASNIAK O., AMONS S. CONCEPTUAL APPROACHES TO THE FORMATION OF THE MARKETING STRATEGY OF THE BEAUTY SUGAR COMPANY ENTERPRISES 60-69

SOCIAL SPHERE. TERRITORIES DEVELOPMENT
RUDA O. STATE REGULATION OF RURAL GREEN TOURISM 70-77

INTERNATIONAL ECONOMICS AND FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY

KYSH L. COMMODITY STRUCTURE OF EXPORT AND IMPORT OF AGRICULTURAL AND FOOD PRODUCTS 78-87

FINANCIAL AND CREDIT SUPPORT AND TAX POLICY

FURMAN I., MAKSIMENKO N., HMYRIA V. TOOLS OF THE FINANCIAL CREDIT MECHANISM OF FINANCING AGRICULTURAL PRODUCTION OF CHERKASY REGION 88-99

DISCUSSION

SLOTIUK P. FACTORS OF INEQUALITY AND SOCIAL REACTION TO DIFFERENTIATE STATUSES IN CONTEXT OF THE CHANGE ELECTORAL PREFERENCES 100-109

YAROVYI A. IDEOLOGICALLY-EDUCATIONAL AND CULTURAL ASPECTS OF TOURISM SPECIALISTS' TRAINING IN THE PROCESS OF TEACHING THE COURSE OF «PHILOSOPHY» 109-114

PIKOVSKA T. TRADE UNION MOVEMENT IN THE FIRST CZECHOSLOVATSKIY REPUBLIC IN THE PERIOD FROM 1918 TO 1924 115-121

VIEWPOINT OF A YOUNG SCIENTIST

GONTARUK Y. PERSPECTIVE DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF PROCESSING ENTERPRISES OF AGROINDUSTRIAL COMPLEX IN CONDITIONS OF INTEGRATION INTO THE WORLD ECONOMIC SPACE 122-131

NEWS OF LAW

TOMLYAK T. STANDARDS OF ORGANIZATIONAL AND PROFESSIONAL ACTIVITY OF ADVOCATE 132-142

HAVINSKA E. LAND PARCEL LEASE: LEGAL ASPECTS 143-150

MANGORA T. ORGANS OF THE SPECIAL COMPETENCE, THAT CARRY OUT SUPERVISION AND CONTROL OF AGRICULTURE 150-160

OVERKOVSKA T. LEGAL NATURE OF THE ENVIRONMENTAL IMPACT ASSESSMENT 160-169

PRAVDYUK A. CONSTITUTIONAL AND LEGAL BASIS OF INFORMATION SECURITY OF UKRAINE 169-178

The journal is entered on an updated list of scientific professional editions of Ukraine on economic sciences called "**Economy. Finances. Management: actual issues of science and practical activity**" (Resolution of Ministry of Education and Science of Ukraine №1328 from 21.12.2015).

Included with the international scientometric databases and directories of scientific publications:
The National Library V.I. Vernadsky, Ukraine, site: <http://nbuv.gov.ua>
Google Scholar website: <http://scholar.google.com.ua>

Materials are published in Ukrainian, English and Russian Languages.

Issue is approved and recommended to publish at the decision of the Academic Council of Vinnytsia National Agrarian University, Act № 5 from 29 November 2019

All rights are reserved. The texts of articles, tables, graphics, formulas are reserved by copyright. Reproduction and translation of articles are permitted with the consent of the authors. The authors of the articles are responsible for the content and accuracy of publications, presented data and other information. The views expressed in the articles do not necessarily reflect the views of the editorial board and do not impose any obligation on it.

Signed for printing 28 January 2019

Format 60x84 / 8. Offset paper.

Offset Printing. pp. 15,0

Circulation 100.

№ 21

Published by Vinnytsia National Agrarian University

21008, Vinnytsia, 3 Soniachna str.

Subject of publishing activity license

SK №5009 from 10.11.2015

 НОВИНИ ЗАКОНОДАВСТВА

УДК: 347.965

DOI: 10.37128/2411-4413-2019-9-15

**СТАНДАРТИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ТА
ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА ©**

**ТОМЛЯК Т.С.,
асистент кафедри права
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)**

У статті розглянуто національне, європейське та міжнародне законодавство, що регулює діяльність адвоката. Проведено аналіз праць вітчизняних учених з проблем наближення законодавства України, що регулює адвокатську діяльність, до європейських і міжнародних стандартів. Розглянуто поняття «стандартизація адвокатської діяльності» та її мету. Досліджено джерела стандартів організації та професійної діяльності адвокатури, які розкривають зміст правової моделі професійної і особистої поведінки адвоката на національному, регіональному та міжнародному рівнях. Проаналізовано стандарти адвокатської етики в Україні, що стосуються етичних зобов'язань адвоката. Визначено основні стандарти професійної адвокатської діяльності, які стосуються функціонування адвокатури (пов'язані з наданням нею професійної правничої допомоги): пріоритет інтересів клієнта; професіоналізм; спеціалізація; страхування адвокатської діяльності; професійна реклама; гарантії адвокатської діяльності. Проаналізовано міжнародні, європейські та національні стандарти організації та професійної адвокатської діяльності.

Ключові слова: адвокат, стандартизація адвокатської діяльності, гарантії адвокатської діяльності, міжнародні та європейські стандарти, національні стандарти організації та професійної адвокатської діяльності.

Літ.: 20.

STANDARDS OF ORGANIZATIONAL AND PROFESSIONAL ACTIVITY OF ADVOCATE

**TOMLYAK Taisa,
Assistant of the Department of Law,
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)**

The article deals with national, European and international legislation governing the activity of a lawyer. The analysis of labours of domestic scientists is conducted from the problems of approaching of legislation of Ukraine which regulates advocate activity, to the European and international standards. A concept «standardization of advocate activity» and its purpose is considered. Investigational sources of standards of organization and professional activity advocacies which expose maintenance of legal model of professional and personal conduct of advocate on national, regional and international levels. The standards of advocate ethics are analysed in Ukraine, that touch the ethics obligations of advocate. Certainly basic standards of professional advocate activity, which touch functioning of advocacy (related to the grant by it professional legislative help): priority of interests of client; professionalism; specialization; insurance of advocate activity; professional advertising; guarantees of advocate activity. The international, European and national standards of organization and professional advocate activity are analysed.

Key words: advocate, standardization of advocate activity, guarantee of advocate activity, international and European standards, national standards of organization and professional advocate activity.

Lit.: 20.

СТАНДАРТИ ОРГАНІЗАЦІОННОЇ І ПРОФЕСІОНАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

ТОМЛЯК Т.С.,
асистент кафедри права,
Винницький національний аграрний університет
(г. Вінниця)

В статті розглянуто національне, європейське і міжнародне законодавство, яке регулює діяльність адвоката. Проведено аналіз праць вітчизняних учених з проблем наближення законодавства України, яке регулює адвокатську діяльність, до європейських і міжнародних стандартів. Розглянуто поняття «стандартизація адвокатської діяльності» і її мету. Досліджено джерела стандартів організації і професійної діяльності адвокатури, які розкривають зміст правової моделі професійного і особистого поведіння адвоката на національному, регіональному і міжнародному рівнях. Проаналізовані стандарти адвокатської етики в Україні, які стосуються етичних обов'язків адвоката. Визначено основні стандарти професійної адвокатської діяльності, які стосуються функціонування адвокатури (пов'язані з наданням їй професійної законодавчої допомоги): пріоритет інтересів клієнта; професіоналізм; спеціалізація; страхування адвокатської діяльності; професійна реклама; гарантії адвокатської діяльності. Проаналізовані міжнародні, європейські і національні стандарти організації і професійної адвокатської діяльності.

Ключові слова: адвокат, стандартизація адвокатської діяльності, гарантії адвокатської діяльності, міжнародні і європейські стандарти, національні стандарти організації і професійної адвокатської діяльності.

Лит. 20.

Постановка проблеми. Україна обрала курс на інтеграцію до міжнародного простору, що передбачає входження держави до системи міжнародного правопорядку, який об'єднує європейський і світовий правові простори. Реформування національних правових інститутів, а особливо – адвокатури, приведення національного законодавства до європейського, наближення до загальноєвропейських міжнародних і європейських стандартів – обов'язок України перед Радою Європи та Європейським Союзом. Орієнтирами на цьому шляху є загальноприйняті у міжнародному просторі стандарти адвокатури, закріплені у ряді міжнародно-правових, регіональних та національних актів, а їх дотримання є необхідною умовою євроінтеграції України.

Розділом 6 Плану дій, прийнятого Радою з питань судової реформи для виконання Стратегії реформування судострою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр. визначено, що «реформування адвокатури передбачає забезпечення ефективного функціонування органів адвокатського самоврядування та інституційного розвитку загалом, що дасть змогу ефективнішого функціонування інституту адвокатури відповідно до принципу верховенства права, загальних міжнародно-правових стандартів та стандартів Європейського Союзу» [1].

Копенгагенськими критеріями членства в Європейському Союзі 1993 року закріплено ряд параметрів, яким мають відповідати держави-кандидати на вступ до Європейського Союзу (ефективність державних та інститутів громадянського суспільства).

Так, Верховний Суд у складі Касаційного адміністративного суду у своєму рішенні у справі №9901/460/18 від 18 вересня 2018 р. звернув увагу, що Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII було ратифіковано Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода), відповідно до якої держава Україна взяла на себе зобов'язання забезпечувати поступову адаптацію законодавства України до *acquis* ЄС відповідно до напрямів, визначених у цій Угоді, та забезпечувати ефективне її виконання [2, 3].

У зв'язку з цим погоджуюся з думкою В. О. Святоцької, яка, досліджуючи актуальні питання адвокатури України у світлі євроінтеграційних прагнень, підкреслює, що з часів здобуття нашою країною незалежності адвокатура як важливий інститут правової системи держави перебуває у стані постійного реформування. Вона зазначає, що на долю української адвокатури випало чимало випробувань, адже законодавство стосовно неї постійно видозмінювалося, а її становлення та розвиток завжди залежали від особливостей становлення самої держави та специфіки її механізмів управління [4, с. 109].

З рахуванням зазначеного вважаємо, що необхідно проводити реформування адвокатури України з поступовим приведенням її у відповідність до європейських стандартів. У цьому контексті дослідження міжнародних, європейських та національних стандартів адвокатської діяльності набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання стандартизації адвокатської діяльності, міжнародні та європейські стандарти діяльності адвокатів розглядалися такими вченими, як Т.Б. Вільчик [6], В.О. Святоцька [4] та Л.В. Тацій [20]. Окремі аспекти стандартів професійної діяльності адвоката в кримінальному процесі висвітлено також О.Г. Яновською [5].

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження європейських, міжнародних та національних стандартів організації та професійної діяльності адвокатів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ратифікація угоди про асоціацію з Європейським Союзом засвідчила вибір Україною європейської системи цінностей та стандартів захисту прав людини, додержання яких на практиці можливе за умови реалізації принципу верховенства права, забезпечення кожному права на справедливий судовий розгляд незалежним та неупередженим судом, а також ефективного виконання своїх функцій суміжними правовими інститутами і, перш за все, адвокатурою України. Однією з умов досягнення членства в Європейському Союзі є побудова такої системи адвокатури, яка відповідала б новим суспільно-політичним і економічним реаліям, розроблення законодавства, норми якого відтворювали б модель європейського інституту адвокатури [6, с.3].

Стратегією реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр., затвердженою Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/215, передбачені: проведення комплексу заходів щодо вироблення інституційних засад адвокатури України, приведення законодавства, що регулює діяльність цього правозахисного інституту, у відповідність до європейських стандартів [7].

Отже, у зв'язку з новим етапом реформування адвокатури України виникла необхідність дослідження стандартів організації та професійної діяльності адвокатури.

Так, слово «стандарт» увійшло в обіг у XIII столітті та пов'язувалось із встановленим зразком одиниці розміру чи маси. У словниках української мови слово «стандарт» це встановлений рівень чи критерій якості, досягнення, екземпляр правильності.

Поряд з цим, у статті 1 Закону України «Про стандартизацію», визначено «стандарт – нормативний документ, заснований на консенсусі, прийнятий визнаним органом, що встановлює для загального і неодноразового використання правила, настанови або характеристики щодо діяльності чи її результатів, та спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері» [8]. Також нормативно закріплено у пункті 21 статті 1 Закону України «Про стандартизацію»: «стандартизація – це діяльність, що полягає в установленні положень для загального та неодноразового використання щодо наявних чи потенційних завдань і спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері» [8].

Певні правила поведінки адвокатів є визначеними нормативно, за допомогою міжнародного та національного законодавства, інші – корпоративними документами чи рішеннями.

Вважаємо, що основними документами, які визначають міжнародні стандарти в організації та діяльності адвокатури, є:

- 1) Основні положення про роль адвокатів ООН;
- 2) Рекомендація Комітету Міністрів РЄ R (2000)21 про свободу здійснення професії адвоката;
- 3) Хартія основних принципів європейської адвокатської професії ССВЕ;
- 4) Кодекс поведінки європейських адвокатів ССВЕ.

Загалом, стандарти організації та професійної діяльності адвокатури можуть бути поділені на три групи:

1) Організаційні (стосуються створення та існування адвокатури): недержавний характер адвокатської діяльності; свобода професії; самоврядування; відсутність дискримінації на зайнятті адвокатською діяльністю; особливий статус адвокатури й адвоката у публічних і приватних сферах; доступність послуг адвокатів; дисциплінарна відповідальність адвокатів;

2) Професійної адвокатської діяльності (стосуються функціонування адвокатури): пріоритет інтересів клієнта; професіоналізм; спеціалізація; страхування професійної відповідальності адвокатів; професійна реклама; гарантії адвокатської діяльності.

3) Етичні (пов'язані зі стандартами професійної діяльності): етика і культура поведінки адвоката; адвокатська таємниця; кваліфікація і прагнення до знань та розвитку.

Частиною 1 статті 2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено, що адвокатура України є недержавним самоврядним інститутом, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації та діяльності адвокатури в порядку, встановленому законодавством [9].

Отже, недержавний характер адвокатської діяльності полягає у тому, що адвокатура не належить до жодної з гілок державної влади та не підпорядкована жодному загальнодержавному органу та за своєю природою є недержавним та некомерційним правовим інститутом. Адвокатура слугує не захисту інтересів держави чи суспільства, а покликана представляти та захищати недержавний, приватний інтерес, її діяльності притаманний публічно-правовий характер.

Стандарт недержавного характеру адвокатської діяльності забезпечує альтернативу органам державної влади та органам місцевого самоврядування у питаннях охорони та захисту прав особи, а також ефективне та неупереджене надання правової допомоги у ситуаціях, коли встановлений та санкціонований державою механізм правозахисту втрачає дієвість.

Відповідно до пункту 1 статті 5 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатура є незалежною від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб [9].

Хартія основних принципів європейської адвокатської професії, прийнята Радою адвокатських асоціацій та правничих товариств Європи (ССВЕ) визначає 10 основних принципів адвокатської професії у Європейському Союзі, до яких, зокрема, належать:

- 1) незалежність адвоката і свобода адвоката щодо ведення справи клієнта;
- 2) право та обов'язок адвоката зберігати конфіденційність справ клієнта і дотримуватися професійної таємниці;
- 3) уникнення конфлікту інтересів як між різними клієнтами, так і між клієнтом і адвокатом;
- 4) честь та гідність адвокатської професії, добросовісність та бездоганна репутація окремого адвоката;
- 5) лояльність до клієнта;
- 6) справедливе ставлення до клієнтів у питаннях гонорару;
- 7) професійна компетентність адвоката;
- 8) повага до колег по професії;
- 9) повага до верховенства права та справедливого здійснення правосуддя;
- 10) саморегулювання адвокатської професії [10].

В офіційному коментарі до Хартії зазначається, що однією з характерних рис нерозвинутих демократій є намагання держави відкрито або приховано контролювати професію адвоката і діяльність адвокатів [10].

ССВЕ впевнена, що лише сильне професійне саморегулювання може гарантувати професійну незалежність адвокатів від держави, і без гарантій незалежності адвокати не зможуть виконувати свою професійну і юридичну роль [10].

Преамбула Хартії розпочинається з цитати п. 1.1 Кодексу поведінки європейських адвокатів ССВЕ про те, що «у суспільстві, заснованому на повазі до верховенства права, адвокат виконує особливу роль. Обов'язки адвоката не починаються і не закінчуються сумлінним виконанням своїх повноважень, покладених на нього/неї відповідно до закону. Адвокат повинен служити інтересам правосуддя, а також тих, чії права та свободи він уповноважений відстоювати і захищати, і до обов'язків адвоката входить не лише відстоювати інтереси клієнта, але й бути радником клієнта. Повага до професійної функції адвоката є необхідною умовою верховенства права й демократії в суспільстві» [11].

В Преамбулі Основних положень про роль адвокатів ООН зазначається, що адекватне забезпечення прав людини і основних свобод, на які усі люди мають право, надається їм в економічному, соціальному, культурному, суспільному і політичному житті й вимагає, щоб усі люди мали ефективну можливість користування юридичною допомогою, здійснюваною незалежною юридичною професією [12].

Тому, самоврядні асоціації адвокатів необхідні для представництва їхніх інтересів, постійного навчання, перепідготовки й підтримування їхнього професійного рівня, вони мають кооперуватися з урядами для забезпечення права кожного на рівний та ефективний доступ до

юридичної допомоги, з тим щоб адвокати були здатні за відсутності недоречного стороннього втручання давати поради і допомагати своїм клієнтам згідно із законом та визнаними професійними стандартами й етичними правилами [12].

Такі об'єднання відіграють важливу роль у підтриманні професійних стандартів та етичних норм, захищають своїх членів від переслідувань та необгрунтованих обмежень і посягань, забезпечують юридичну допомогу для всіх, хто має у ній потребу, та кооперуються з урядом та іншими інститутами для досягнення цілей правосуддя і суспільного інтересу [12].

Культура поваги до незалежності юридичної професії та до її ключової ролі у здійсненні правосуддя та збереженні верховенства права має підтримуватися самоврядними асоціаціями адвокатів із відкритими та демократичними структурами управління й прийняття рішень, що захищають від маніпулювання виконавчою владою або іншими впливовими інтересами. У Рекомендації Комітету Міністрів РЄ R (2000) про свободу здійснення професії адвоката також зазначається про необхідність створення можливостей та заохочення адвокатів для формування професійних місцевих, національних та міжнародних асоціацій та приєднання до них, на які покладено завдання зміцнення професійних стандартів та гарантування незалежності, а також інтересів адвокатів [13].

При цьому асоціації адвокатів або інші професійні об'єднання юристів повинні бути самоврядними, незалежними від органів влади та громадськості органами. Роль Асоціацій адвокатів чи інших професійних об'єднань юристів у питаннях захисту їх членів та їх незалежності від будь-яких неналежних обмежень чи порушень повинна поважатись, їх слід заохочувати, забезпечувати незалежність адвокатів, зокрема щодо:

безстрашного відстоювання і підтримки справи правосуддя;

захисту ролі адвокатів у суспільстві та, зокрема, обстоювання їхньої честі, гідності та доброчесності;

сприяння найвищим стандартам компетентності адвокатів та підтримки поваги з боку адвокатів до стандартів поведінки та дисципліни [13].

Таким чином, вважаємо, що незалежна адвокатура є необхідною умовою верховенства права та демократії в суспільстві. При цьому незалежність адвокатури має тісно поєднуватися із дотриманням стандарту дисциплінарної відповідальності адвокатів.

Частиною 1 статті 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»: передбачено, що дисциплінарним проступком адвоката є діяння: 1) порушення вимог несумісності; 2) порушення присяги адвоката України; 3) порушення правил адвокатської етики; 4) розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення; 5) невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків; 6) невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; 7) порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом [9]. Крім того, частиною 1 статті 36 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлено, що право на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури із заявою (скаргою) щодо поведінки адвоката, яка може бути підставою для дисциплінарної відповідальності, має кожен, кому відомі факти такої поведінки [9].

Поряд з цим, на національному рівні Положенням про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, затверджене рішенням Ради адвокатів України від 30.08.2014 р. №120 (із змінами, внесеними рішенням Ради адвокатів України від 23 вересня 2017 року № 203 (у редакції рішенням Ради адвокатів України від 16 листопада 2017 року № 257) закріплено презумпцію невинуватості адвоката у вчиненні дисциплінарного проступку – «адвокат вважається невинуватим у вчиненні дисциплінарного проступку і не може бути підданий дисциплінарному покаранню, доки його вину не буде доведено в законному порядку і встановлено рішенням дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури» [14].

Також на міжнародному рівні, пунктами 27–29 основних положень про роль адвокатів, прийнятих VIII Конгресом ООН у 1990 році передбачено, що «обвинувачення або порушення справи проти адвоката у зв'язку з його професійною роботою повинні проводитися в межах швидкої та справедливої процедури. Адвокат повинен мати право на справедливий розгляд. Дисциплінарне провадження щодо адвокатів має бути надано безстороннім дисциплінарним комісіям, встановленим самою адвокатурою, з можливістю оскарження до суду. Дисциплінарне провадження має здійснюватися згідно з кодексом професійної поведінки та іншими визнаними стандартами та етичними нормами адвокатської професії» [12].

Крім того, пунктом 62 Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, затверджене рішенням Ради адвокатів України від 30.08.2014 р. №120 (із змінами, внесеними рішенням Ради адвокатів України від 23 вересня 2017 року № 203 (у редакції рішенням Ради адвокатів України від 16 листопада 2017 року № 257) передбачено, що адвокат, стосовно якого вчинено протиправний вплив шляхом зловживання правом на подання скарги щодо його поведінки, яка може бути підставою для дисциплінарної відповідальності, ініціювання питання про дисциплінарну відповідальність адвоката без достатніх підстав та використання зазначеного права як засобу тиску на адвоката, у зв'язку із здійсненням ним адвокатської діяльності, має право звернутися до ради адвокатів регіону, кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону, Комітету захисту прав та гарантій адвокатської діяльності, Національної асоціації адвокатів України, правоохоронних органів та суду за сприянням у забезпеченні гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних, соціальних і особистих прав адвоката [14].

Отже, забезпечення реалізації стандарту дисциплінарної відповідальності адвокатів відбувається через закріплення національних гарантій захисту прав адвокатів у випадку протиправного впливу, що спричинило дисциплінарну відповідальність.

Окремо варто звернути увагу на стандарт відсутності дискримінації на зайняття адвокатською діяльністю, який прийнято розглядати у двох аспектах:

- 1) у відсутності перешкод та дискримінації для осіб, які бажають стати адвокатом;
- 2) у відсутності будь-якого обмеження на допуск особи до адвокатської практики, обґрунтовуючи таку відмову існуванням певних ознак релігійної, політичної, соціальної чи майнової незалежності.

Так, частиною 2 статті 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлено, що не може бути адвокатом особа, яка: 1) має непогашену чи незняту в установленому законом порядку судимість за вчинення тяжкого, особливо тяжкого злочину, а також злочину середньої тяжкості, за який призначено покарання у виді позбавлення волі; 2) визнана судом недієздатною чи обмежено дієздатною; 3) позбавлена права на заняття адвокатською діяльністю протягом 2-х років з дня прийняття такого рішення; 4) звільнена з посади судді, прокурора, слідчого, нотаріуса, з державної служби або служби в органах місцевого самоврядування за порушення присяги, вчинення корупційного правопорушення протягом 3-х років з дня такого звільнення [9].

Пунктом 1 принципу 1 Рекомендацій Комітету Міністрів РЄ державам –членам РЄ «Про свободу здійснення професії адвоката» № R(2000)21 передбачено, що потрібно вживати всіх необхідних заходів для забезпечення поваги до професії адвоката, її захисту та сприяння її свободі, без дискримінації та без неналежного втручання влади чи широкого загалу, зокрема в світлі відповідних положень Європейської конвенції з прав [13].

Важливість високої моральної репутації адвоката у своєму рішенні підкреслює Європейський суд з прав людини у справі «Лекавічіене проти Литви» від 27 червня 2017 року. Зокрема, суд зазначив наступне: «Спочатку Суд повторює найбільш важливу роль адвокатів у здійсненні правосуддя. Суд також постановив, що для того, щоб громадськість зберігала впевненість у здійсненні правосуддя, члени суспільства повинні вірити в здатність представників юридичної професії забезпечувати ефективне представництво їхніх інтересів. Ця особлива роль адвокатів як незалежних професіоналів у здійсненні правосуддя тягне за собою ряд обов'язків і обмежень, особливо у зв'язку з їхньою професійною діяльністю, яка повинна бути прямою, чесною і гідною» [19].

У межах цього дослідження заслуговують на увагу також стандарти професійної адвокатської діяльності. Так, пріоритет інтересів клієнта становить світоглядну основу всіх інших стандартів професійної адвокатської діяльності та визначає ієрархію цінностей під час здійснення адвокатської діяльності, закріплює її пріоритетне завдання у вигляді захисту прав і свобод особи та ґрунтується на засадах верховенства права. Пріоритет інтересів клієнта встановлює ряд вимог до діяльності адвокатури, до яких можна віднести:

- 1) домінування у цій діяльності прав і свобод особи;
- 2) правова визначеність статусу адвоката та підзахисного, представляє або надає інший вид правової допомоги у господарському, кримінальному, адміністративному, цивільному процесі;
- 3) закріплення у законодавстві України чітких правил представництва, захисту та надання інших видів правової допомоги клієнту;

- 4) визначення меж дискреційних повноважень адвоката при здійсненні професійної діяльності;
- 5) існування достатніх та ефективних гарантій проти зловживань з його боку;
- 6) заборона адвокату діяти всупереч інтересам клієнта або у спосіб, що призводить до порушення його прав і свобод;
- 7) запровадження та реалізація такого порядку, за якого набуття особою певного процесуального статусу або погіршення її становища пов'язується з можливістю залучення адвоката;
- 8) рівність адвоката поряд з іншими учасниками правових відносин перед законом, судом та іншим юрисдикційним органом;
- 9) незалежність адвоката під час здійснення своєї професійної діяльності.

Зміст стандарту пріоритету інтересів клієнта на національному рівні впливає зі статті 8 Правил адвокатської етики, затверджених звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 9 червня 2017 р. (далі – Правила адвокатської етики), якою передбачено, що «у межах дотримання принципу законності адвокат зобов'язаний у своїй професійній діяльності виходити з переваги інтересів клієнта. Адвокат, який надає безоплатну вторинну правову допомогу на підставі доручення органу (установи) з надання безоплатної вторинної правової допомоги, зобов'язаний виходити з переваги інтересів особи, якій йому доручено надавати безоплатну правову допомогу перед власними інтересами. Адвокат, з яким органом (установою) з надання безоплатної вторинної правової допомоги укладено договір (контракт), зобов'язаний виходити з пріоритету інтересів особи, перед власними інтересами та інтересами інших осіб» [15].

Стаття 26 Правил адвокатської етики передбачає, що адвокат повинен інформувати клієнта про його законні права та обов'язки; із розумною періодичністю інформувати клієнта про хід та результати виконання доручення і своєчасно відповідати на запити клієнта про стан його справи [15]. Частиною 2 статті 50 Правил адвокатської етики підкреслюється пріоритетність інтересів клієнта над міркуваннями корпоративної єдності [15]. Статтею 43 Правил адвокатської етики встановлено, що у відносинах адвоката із судом адвокат має бути наполегливим і принциповим у відстоюванні інтересів клієнта в суді, не поступатися своєю незалежністю у захисті й представництві прав та інтересів клієнта з метою не погіршити стосунків з суддями [15].

Слід зауважити, що ще одним не менш важливим стандартом професійної адвокатської діяльності є стандарт професіоналізму, який закріплений у частині 1 статті 11 Правил адвокатської етики, якою передбачено, що від адвоката вимагається високий рівень професійної підготовки, ґрунтовне знання чинного законодавства, практики його застосування, опанування тактики, методів і прийомів адвокатської діяльності, ораторського мистецтва [15]. Також частиною 1 статті 7 Правил адвокатської етики, передбачено, що у своїй професійній діяльності адвокат (адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язаний використовувати всі свої знання та професійну майстерність для належного захисту й представництва прав та законних інтересів клієнта [15]. Поряд з цим, відповідно до частини 2 статті 11 Правил адвокатської етики, адвокат зобов'язаний надавати професійну правничу допомогу клієнту, здійснювати його захист та представництво компетентно і добросовісно, що передбачає знання відповідних норм права, існування необхідного досвіду їх застосування, досконалість у врахуванні всіх обставин, що стосуються доручення клієнта та можливих правових наслідків його виконання, ретельну підготовку до виконання доручення [15].

Крім того, забезпечення стандарту професіоналізму адвокатів на національному рівні запроваджено інститутами стажування та підвищення кваліфікації. Так, частинами 1–4 статті 10 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено, що стажування полягає в перевірці готовності особи, яка отримала свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту, самостійно здійснювати адвокатську діяльність протягом 6 місяців під керівництвом адвоката за направленням ради адвокатів регіону. Стажистом адвоката може бути особа, яка на день початку стажування має дійсне свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту. Стажування може здійснюватися у вільний від основної роботи час стажиста. Керівником стажування може бути адвокат України, який має стаж адвокатської діяльності не менше 5 років. В одного адвоката можуть проходити стажування не більше 3 стажистів водночас [9].

Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, затверджене рішенням Ради адвокатів України від 01 червня 2018 року № 80 визначає порядок проходження стажування, програму та методику оцінювання стажування, розмір внеску на проходження стажування та порядок його сплати [16].

Інститут підвищення кваліфікації запроваджено пунктом 4 статті 48 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який передбачає, що рада адвокатів регіону здійснює інформаційно-методичне забезпечення адвокатів регіону, сприяє підвищенню їх кваліфікації [9].

Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України, затверджений рішенням Ради адвокатів України від 14 лютого 2019 р. № 20 визначає всі процедурні питання, пов'язані з підвищенням кваліфікації адвокатів, зокрема, пунктом 15 визначено види підвищення кваліфікації адвокатів; пунктами 19-20 встановлено, що період оцінювання становить 1 рік та кількість залікових балів (16, але не менше 10) [17].

Досліджуючи стандарт страхування професійної відповідальності адвокатів, слід звернути увагу, що Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та інші нормативно-правові акти не містять норм, які регулювали б страхування професійної відповідальності адвокатів.

Тобто, на сьогодні страхування професійної відповідальності адвокатів в Україні є добровільним. Так, відповідно до пункту 15 статті 6 Закону України «Про страхування» видом добровільного страхування є страхування відповідальності перед третіми особами, крім випадків страхування цивільної відповідальності власників наземного, повітряного та водного транспорту [18]. Хоча пункт 27 статті 7 Закону України «Про страхування» передбачає, що до видів обов'язкового страхування належить страхування професійної відповідальності осіб, діяльність яких може заподіяти шкоду третім особам, за переліком, встановленим Кабінетом Міністрів України» [18]. Попри наявність такої норми закону, відповідного переліку досі не існує.

Натомість, для адвокатів з держав-членів Європейського Союзу сьогодні є обов'язковим страхування професійної відповідальності (існує вимога подвійного страхування у більшості держав).

Ще одним стандартом професійної адвокатської діяльності є професійна реклама адвоката. Проте, визначення поняття «реклама адвоката» у національному законодавстві відсутнє.

Стаття 13 Правил адвокатської етики передбачає, що «адвокат має право рекламувати свою діяльність з дотриманням чинного законодавства»; «рекламні матеріали адвоката стосовно своєї діяльності не можуть містити: оціночну характеристику стосовно себе; критику інших адвокатів; заяви про вірогідність успішного виконання доручень та інші заяви, що можуть викликати безпідставні надії у клієнтів; вказівки, які можуть сформувати уявлення, що діяльність саме цього адвоката характеризується рисами і показниками, притаманними, в дійсності, адвокатурі як такої»; «рекламні матеріали про діяльність адвоката повинні бути об'єктивними і достовірними, чіткими та зрозумілими; відповідати загальноприйнятим естетичним вимогам»; «рекламні матеріали не можуть демонструватись (розміщуватись) за допомогою способів (у способи), які дискредитують інститут адвокатури, створюють умови для його зневаги, принижують професію та статус адвоката України» [15].

Окрему увагу необхідно приділити стандартам адвокатської етики в Україні, які стосуються етичних зобов'язань адвоката. Так, засади і вимоги до етичної поведінки адвокатів регламентовані статтею 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»: «Дотримання правил адвокатської етики є одним із основних професійних обов'язків адвоката, які він бере на себе, складаючи Присягу адвоката України» [9].

Крім того, Правилами адвокатської етики, затвердженими Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 р. виокремлено етику відносин адвоката з клієнтами, із судом та іншими учасниками судового провадження, з іншими органами та особами, між адвокатами [15].

Важливим стандартом адвокатської етики в Україні є стандарт адвокатської таємниці, який ґрунтується на принципі конфіденційності адвокатської діяльності. Національна регламентація даного стандарту передбачена Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Правилами адвокатської етики та процесуальними кодексами.

Зокрема, частина 1 статті 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає, що одним із принципів професійної адвокатської діяльності в Україні є принцип конфіденційності [9]. Стаття 10 Правил адвокатської етики передбачає, що дотримання принципу конфіденційності визнано необхідною і найважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом [15].

Отже, узагальнюючи проаналізовані міжнародні, європейські та національні стандарти організації та професійної адвокатської діяльності, варто зауважити, що кожний адвокат, дотримуючись у своїй діяльності таких стандартів, повинен постійно здійснювати пошук фахового шляху, вибір своєї позиції, способів, плану і стилю роботи, визначення конкретної галузі практичної діяльності, що буде виражати його індивідуальну особливість, як фахівця у сфері права.

Висновки. Внаслідок дослідження стандартизації організаційної та професійної діяльності автором статті визначено стандартизацію адвокатської діяльності як діяльність щодо розроблення, прийняття і запровадження стандартів організації та здійснення цієї професійної діяльності для забезпечення упорядкування роботи адвокатів, підвищення якості послуг, які вони надають.

Сама ж адвокатська діяльність визначена численними стандартами рівня підготовки, відповідності поведінки адвоката нормам моралі та професійної етики.

У свою чергу, стандарти ґрунтуються на узагальнених результатах наукових знань, вивченні практичного досвіду, спрямовані на досягнення найбільшої користі для суспільства. Стандарти (неформально) впливають на норми та принципи, що приймаються у порядку, встановленому законодавством.

Разом з тим, до цілей стандартизації професійної адвокатської діяльності належать: 1) сприяння в оптимальному упорядкуванні та розвитку цієї правничої сфери; 2) урахування найкращих досягнень міжнародного та європейського співтовариства у цій галузі; 3) підвищення якісного рівня професійних юридичних послуг, які надають адвокати; 4) створення здорової етичної конкуренції між ними; 5) забезпечення добросовісності адвокатів під час виконання своїх професійних обов'язків.

При цьому саме джерела стандартів організації та професійної діяльності адвокатури розкривають зміст правової моделі професійної та особистої поведінки адвоката. Так, до джерел стандартів діяльності адвокатури відносяться: 1) міжнародно-правові акти, зокрема європейські, що регламентують організацію та професійну діяльність адвокатури; 2) акти міжнародних юридичних організацій, які стосуються адвокатури; 3) рішення судів, у тому числі Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу, у яких викладені правові позиції щодо окремих питань адвокатури; 4) національні акти, що врегульовують організацію та професійну діяльність адвокатури; 5) національні звичаї та традиції (особливості культури).

Варто зазначити, що стандартизувати адвокатську діяльність в аспекті стилю її здійснення неможливо, можна лише стандартизувати професійний рівень та професійні навички адвоката, рівень його правової культури тощо.

Пріоритетним напрямом подальших досліджень буде дослідження результатів дотримання адвокатами міжнародних, європейських та національних стандартів організації та професійної діяльності адвокатури в Україні.

Список використаних джерел

1. План дій для виконання Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр.: Рада з питань судової реформи. URL: <http://sudovareforma.org/plan/6/> (дата звернення 27 вересня 2019 року).

2. Рішення Верховного суду у складі Касаційного цивільного суду у справі №9901/460/18 від 18 вересня 2018 року. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76614024>. (дата звернення 27 вересня 2019 року).

3. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18> (дата звернення 27 вересня 2019 року).

4. Святоцка В. О. Адвокатура України у світлі євроінтеграційних прагнень: Право України, 2015. № 10. 109 с.

5. Яновська О. Г. Стандартизація адвокатської діяльності: вимога сьогодення: Вісник кримінального судочинства, 2015. №1. 161 с.

6. Вільчик Т. Б. Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльно-правовий аналіз законодавства країн Європейського Союзу та України: дисертація доктора юрид. наук.: Харків, 2016. 3 с.

7. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки: Указ Президента України від 20.05.2015р. №276/2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/276/2015> (дата звернення 27 вересня 2019 року).

8. Про стандартизацію: Закон України від 05.06.2014 року №1315-VII (в редакції від 03.07.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18> (дата звернення 28 вересня 2019 року).

9. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI (в редакції від 05.01.2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення 28 вересня 2019 року).

10. Хартія основних принципів європейської адвокатської професії від 25 листопада 2006 року. URL: http://qala.org.ua/wp-content/uploads/2017/03/Hartiya_brenduvannya.pdf (дата звернення 29 вересня 2019 року).
11. Кодекс поведінки європейських адвокатів від 28 жовтня 1988 року URL: [http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/kodeks_pove_dinky_yevropeyskykh_advokativ_\(ukr\).pdf](http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/kodeks_pove_dinky_yevropeyskykh_advokativ_(ukr).pdf) (дата звернення 29 вересня 2019 року).
12. Основні положення про роль адвокатів: VIII Конгрес ООН по запобіганню злочинам 27 серпня – 7 вересня 1990 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835 (дата звернення 30 вересня 2019 року).
13. Рекомендація Комітету Міністрів РЄ R (2000)21 про свободу здійснення професії адвоката від 25 жовтня 2000 року URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf. (дата звернення 30 вересня 2019 року).
14. Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність: рішення Ради адвокатів України від 30.08.2014 р. №120 (із змінами, внесеними рішенням Ради адвокатів України від 23 вересня 2017 року № 203 (у редакції рішенням Ради адвокатів України від 16 листопада 2017 року № 257) URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2017-11-15-polozhennya-257_5a3933737f17a.pdf (дата звернення 1 жовтня 2019 року).
15. Правила адвокатської етики: Звітно-виборний з'їзд адвокатів України від 9 червня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17> (дата звернення 2 жовтня 2019 року).
16. Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю: рішення Ради адвокатів України від 01 червня 2018 року № 80. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/files/Rishennya/Polojennya_stajuvannya_14032019.pdf (дата звернення 1 жовтня 2019 року).
17. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України: рішення Ради адвокатів України від 14 лютого 2019 р. № 20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr020871-19> (дата звернення 2 жовтня 2019 року).
18. Про страхування: Закон України від 7 березня 1996 р. № 85/96-ВР (в редакції від 07.02.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр> (дата звернення 1 жовтня 2019 року).
19. Рішення ЄСПЛ у справі «Лекавічієне проти Литви» від 27 червня 2017 року. URL: <https://unba.org.ua/publications/2516-rishennya-evropejs-kogo-sudu-z-prav-lyudini-u-spravi-lekavichiene-proti-litvi-vid-27chervnya-2017-roku.html>. (дата звернення 2 жовтня 2019 року).
20. Тацій Л. В. Юридична природа адвокатури в системі захисту прав і свобод людини і громадянина: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук.: Харків, 2008. 20 с.

References

1. *Plan diy dlya vykonannya Stratehii reformuvannya sudoustroyu, sudochynstva ta sumizhnykh pravovykh instytutiv na 2015–2020 rr. [Plan for the Implementation of the Judiciary, Judiciary and Related Legal Reform Strategy for 2015-2020]*. Rada z pytan' sudovoyi reformy - judicial Reform Council. Retrieved from: <http://sudovareforma.org/plan/6/> [in Ukrainian].
2. *Rishennya Verkhovnoho sudu u skladi Kasatsynoho tsyvil'noho sudu [The decision of the Supreme Court within the Court of Cassation]*. (2018, september 18) №9901/460/18. Retrieved from: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76614024> [in Ukrainian].
3. *Pro ratyfikatsiyu Uhody pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu, z odniyeyi storony, ta Yevropeys'kym Soyuzom, Yevropeys'kym spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoyi storony [On the ratification of the Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part]*. Law of Ukraine. (2014, september 05) № 5076–VI. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18> [in Ukrainian].
4. Svyatotska V.O. (2015). *Advokatura Ukrayiny u svitli yevrointehratsiynykh prahnen' [Advocate of Ukraine in the light of European aspirations]*. Pravo Ukrayiny. [in Ukrainian].
5. Yanovs'ka O.H. (2015). *Standartyzatsiya advokat-s'koyi diyal'nosti: vymoha s'ohodennya [Standardization of advocacy: the requirement of the present]*. Visnyk kryminal'noho sudochynstva. [in Ukrainian].
6. Vilchik T.B. (2016) *Advokatura yak instytut realizatsiyi prava na pravovu dopomohu: porivnyal'no-pravovyy analiz zakonodavstva krayin Yevropeys'koho Soyuzu ta Ukrayiny [Advocacy as an institute for the realization of the right to legal aid: a comparative legal analysis of the legislation of the countries of the European Union and Ukraine]*. *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

7. *Pro Stratehiyu reformuvannya sudoustroyu, sudochynstva ta sumizhnykh pravovykh instytutiv na 2015–2020 roky* [On the Strategy for the Reform of the Judiciary, Judiciary and Related Legal Institutions for 2015-2020]. Decree of the President of Ukraine (2015, may 20). Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/276/2015> [in Ukrainian].
8. *Pro standartyzatsiyu* [About standardization]. Law of Ukraine. (2014 june 03). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18> [in Ukrainian].
9. *Pro advokaturu ta advokat-s'ku diyal'nist'* [Advocacy and advocacy]. Law of Ukraine. (2012, july 05) № 5076–VI. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> [in Ukrainian].
10. *Khartiya osnovnykh pryntsyypiv yevropeys'koyi advokat-s'koyi profesiyi* [Charter of the Basic Principles of the European Bar Profession] (2006, november 25) Retrieved from: http://qala.org.ua/wp-content/uploads/2017/03/Hartiya_brenduvannya.pdf [in Ukrainian].
11. *Kodeks povedinky yevropeys'kykh advokativ* [Code of Conduct for European Lawyers] (1988, october 28) Retrieved from: [http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshidokumenty/kodeks_povedinky_yevropeyskykh_advokativ\(ukr\).pdf](http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshidokumenty/kodeks_povedinky_yevropeyskykh_advokativ(ukr).pdf) [in Ukrainian].
12. *Osnovni polozhennia pro rol advokativ: VIII Konhres OON po zapobihanniu zlochynam 27 serpnia – 7 veresnia 1990 roku* [Key Provisions for the Role of Lawyers: VIII UN Congress on Crime Prevention August 27 - September 7, 1990] Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835 [in Ukrainian].
13. *Rekomendatsiia Komitetu Ministriv Rye R (2000)21 pro svobodu zdiisnennia profesii advokata* [Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Ministers R (2000) 21 on the freedom to practice as a lawyer of 25 October 2000] (2000, october 25). Retrieved from: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf [in Ukrainian].
14. *Polozhennia pro poriadok pryiniattia ta rozhlidu skarh shchodo nenaleznoi povedinky advokata, yaka mozhe maty naslidkom yoho dystsyplinarnu vidpovidalnist: rishennia Rady advokativ Ukrayiny* [Regulations on the procedure for admission and consideration of complaints about the misconduct of a lawyer, which may result in his disciplinary responsibility: the decision of the Council of Advocates of Ukraine] (2014, august 30). Retrieved from: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2017-11-15-polozhennya257_5a3933737f17a.pdf [in Ukrainian].
15. *Pravyla advokatskoi etyky: zvitno-vyborchyi zizd advokativ Ukrayiny* [Rules of Attorney Ethics] (2017, June 09). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17> [in Ukrainian].
16. *Polozhennia pro orhanizatsiiu ta poriadok prokhozhenntia stazhuvannia dlia otrymannia osoboiu svidotstva pro pravo na zanniattia advokatskoiu diialnistiu: rishennia Rady advokativ Ukrayiny* [Regulations on the organization and procedure of traineeship for obtaining a certificate of the right to practice law: the decision of the Council of Advocates of Ukraine] (2018, June 01) № 80. Retrieved from: https://unba.org.ua/assets/uploads/files/Rishennya/Polojennya_stajuvannya_14032019.pdf [in Ukrainian].
17. *Poriadok pidvyshchennia kvalifikatsii advokativ: rishennia Rady advokativ Ukrayiny* [The order of professional development of lawyers of Ukraine: the decision of the Council of Advocates of Ukraine] (2019, February 14) №20. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr020871-19> [in Ukrainian].
18. *Pro strakhuvannia* [About insurance]. Law of Ukraine (1996, march 7) № 85/96-BP. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр> [in Ukrainian].
19. *Rishennya CSPL u spravi «Lekavichiene proti Lytvu» vid 27 chervnia 2017 roku* [ECtHR judgment in the case of Lekavicienne v. Lithuania, dated 27 June 2017] Retrieved from: <https://unba.org.ua/publications/2516-rishennya-evropejs-kogo-sudu-z-prav-lyudini-u-spravi-lekavichiene-proti-litvi-vid-27chervnya-2017-roku.html> [in Ukrainian].
20. Tatsii L.V. (2008) Yurydychna pryroda advokatury v systemi zakhystu prav i svobod liudyny I hromadianyna [The legal nature of advocacy is in the system of protection of rights and freedoms of man and citizen]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv. [in Ukrainian].

Відомості про автора

ТОМЛЯК Таїса Сергіївна – асистент кафедри права, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: taisa.tomlak@gmail.com).

ТОМЛЯК Taisa – Assistant of the Department of Law, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3 Soniachna Str., e-mail: taisa.tomlak@gmail.com).

ТОМЛЯК Таиса Сергеевна – ассистент кафедры права, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: taisa.tomlak@gmail.com).

